

ТРУД И СОЦИАЛНА СПРАВЕДЛИВОСТ

СОЦИАЛНО- ИКОНОМИЧЕСКИ БАРОМЕТЪР

COVID-19 и достъпът до ваксини

Николай Драганов
Февруари 2021

Ваксините срещу COVID-19 са голямата надежда на човечеството за победа над вируса и завръщане към по-нормален начин на живот.

В надпреварата с времето, всяка изгубена седмица се равнява на огромни икономически и човешки загуби. ЕС и България допуснаха грешки в своя подход.

Глобалната политико-икономическа система страда от вродени пороци, които не позволяват по-бързи и солидарни решения за излизане от ковид кризата навсякъде по света.

ТРУД И СОЦИАЛНА СПРАВЕДЛИВОСТ

СОЦИАЛНО- ИКОНОМИЧЕСКИ БАРОМЕТЪР

COVID-19 и достъпът до ваксини

„Барикада“ е колектив от журналисти и анализатори, поддържащ онлайн портали на български, английски и румънски език. Изданията съществуват от 2016-та година и са съсредоточени върху новини, анализи и критика на властващия в последните десетилетия модел за пълно подчиняване на обществата на пропазарните политики, разкъсването на социалната тъкан и последствията от философията на егоизма и индивидуализма. Разчитайки на широка палитра от автори в център-лявото поле, „Барикада“ поставя в основата на своята работа проблемите с неравномерното разпределение на ползите от глобализацията и губещите от нея, изострените социални конфликти, посегателствата върху социалните и човешки права, нуждата от всеобщо, достъпно и качествено здравеопазване и образование, застрашително растящите неравенства по света и др.

Съдържание

	УВОД	2
1.	ВАКСИНА В КРАЯ НА ТУНЕЛА	3
2.	ЕВТИНОТО ВИНАГИ ИЗЛИЗА СКЪПО	4
3.	СКАНДАЛЪТ С ASTRAZENECA И ПРИЗНАНИЕТО НА ЕК	6
4.	ГОЛЕМИЯТ ПРОБЛЕМ СИ ИМА ДРУГО ИМЕ - КАПИТАЛИЗЪМ	8
5.	НА ИЗТОК ОТ ЗАПАДА – ХАОС, КОРИДОРИ И ИЗБОРИ	10
6.	ВСЯКО ЧУДО ЗА ПЕТ ДНИ	13
	Списък на фигури.....	14

ВЪВЕДЕНИЕ

Една година след като COVID-19 се превърна в световна пандемия, вирусът е поразил над 111 милиона души по целия свят – толкова са потвърдените случаи към февруари 2021 г. Смъртта си в резултат на COVID-19 са намерили близо 2,5 милиона души по официални данни, а на много места по света повишените нива на обща смъртност спрямо предходни години говорят и за го-

лям брой „скрита“ смъртност, свързана с това заболяване. Успоредно с човешките жертви, пандемията доведе и до загуба на милиони работни места – 255 млн. през 2020 г., според доклад на Международната организация на труда. Според други мнения, като това на Международната конфедерация на профсъюзите, става дума дори за почти двойно по-голямо число.

1

ВАКСИНА В КРАЯ НА ТУНЕЛА

През цялата година „отварянето“ и „затварянето“ на отделните сектори от икономиката с цел ограничаване на разпространението на вируса се прилага под различна форма и с различен интензитет в почти всички държави по света. Много от мерките се отменят и налагат отново, различни държави променят генерално своя подход за борба с пандемията, не липсват протести и недоволство. Но затварянето на граници, отменените големи спортни и други събития, и всички останали локални мерки за физическа дистанция, с минимални изключения винаги са имали преди всичко една основна цел – да поддържат разпространението на вируса на контролирани нива, които няма да доведат до фатално претоварване на здравните системи по света, а оттам и до още повече смърт, която би могла да бъде избегната при адекватна здравна грижа. Истинското „оръжие“ във „войната“ срещу COVID-19 винаги е било само едно – създаване на работещи ваксини и масова ваксинация по целия свят.

Стъпвайки на досегашния си опит с изследването на други коронавируси, както и на практически неограничения финансов ресурс за научни изследвания и разработки, учените по целия свят още в началото на пандемията се хвърлят в луда надпревара на няколко фронта – най-вече с вируса и неговите специфики, но също и с времето, ескалиращият брой случаи и жертви, политическият натиск, а не на последно място и с конкурентните фирми. Този факт впоследствие ще бъде обект на сериозни критики, макар засега да изглежда неизбежна част от правилата на глобалния капитализъм – системата предопределена от обстоятелствата да се справи с настоящата пандемия. Но огромните мащаби на проблема и неговото всеобхватно влияние ще поставят на истинско изпитание и самата политико-икономическа система, която доминира нашето съвремие.

На 17 юни 2020 г. Европейската комисия представи европейска стратегия за ваксините с цел ускоряване на разработването, производството и внедряването на ваксини срещу COVID-19. Фундамент на стратегията е сключването на общоевропейско споразумение с отделните производители

на ваксини от страна на ЕК от името на страните от ЕС. Идеята е след появата на доказано безопасни и ефикасни ваксини срещу COVID-19 и разрешаването на тяхната употреба на равнище ЕС от съответния регулаторен орган, всички държави членки да имат достъп до тях по едно и също време, а разпределението на всички количества да става пропорционално на база глава от населението, за да се гарантира справедлив достъп за всички. Това решение безспорно е правилен подход и от особен интерес за по-малките и бедни държави в ЕС, сред които и България. За съжаление, нещата не протичат така гладко по различни причини.

Към февруари 2021 г. 66 кандидати за ваксина са в клинични изследвания, а единадесет ваксини са разрешени от поне един национален регулаторен орган за обществено ползване: две РНК ваксини (ваксината „Comirnaty“ на Pfizer-BioNTech и ваксината Moderna), четири конвенционални инактивирани ваксини (BBIBP-CorV, Covaxin, CoronaVac и CoviVac), четири вирусни векторни ваксини (Sputnik V, ваксината Oxford/AstraZeneca, Convidicea и ваксината Johnson & Johnson) и една пептидна ваксина (EpiVacCorona).

Европейската агенция по лекарствата (EMA) до момента е одобрила три ваксини – на Pfizer/BioNTech, Moderna и Oxford/AstraZeneca, които се прилагат с различни темпове в целия ЕС. Първа е одобрена ваксината на Pfizer-BioNTech – още на 21 декември 2020г., или само 11 месеца след първите доказани случаи на COVID-19 в Европа. На 6 януари беше разрешена за употреба и ваксината на Moderna, а на 29 януари – тази на AstraZeneca/Oxford.

Последната е единствената досега „европейска“ ваксина, получила одобрение, а и най-предпочитана от ЕК при общата поръчка – вероятно най-вече поради своята цена и по-лесно съхранение. Но този избор на Комисията и няколкоседмичното забавяне на одобрението на тази ваксина, спрямо разрешението за използване в напусналата наскоро ЕС Великобритания, по-късно ще станат причина за сериозен скандал и изоставане на съюза в темповете на ваксинация.

2

ЕВТИНОТО ВИНАГИ ИЗЛИЗА СКЪПО

Данните за ефективността и на трите ваксини са най-добрата новина във връзка с пандемията в последните 12 тежки месеца, а светът и Европа посрещат новата година със значително повече надежда, че най-после на хоризонта се вижда победа над вируса и изглежда възможно завръщането на всички ни към по-нормален начин на живот. Но докато Израел, Великобритания и САЩ показват много задоволителни темпове на ваксинация, Европейският съюз все по-видимо изостава.

В надпреварата с времето, в което всяка изгубена седмица се равнява на огромни загуби за икономиката и обществото, изглежда че САЩ, Великобритания и Израел се стараят да мобилизират спешно финансови ресурси и стимули и да намалят логистичните пречки, за да гарантират ваксинационния процес да протича възможно най-бързо. Същото не може да бъде казано за Европейската комисия, а представянето на ЕС се оценява от различни експерти като близко до провал. От някои изказвания на председателя на Комисията Урсула фон дер Лайен и немския здравен министър Йенс Шпан личи, че една от причините е направеният опит да се спестят пари, като бъдат поръчани по-големи количества от по-евтините ваксини на Oxford/AstraZeneca.

„Наблюдаваме един доста негативен сценарий за Европейския съюз. В края на 2020 г. науката успя да ни предостави надежда посредством бързото разработване на ваксините, но тук виждаме икономически и финансов проблем. Цялостният подход и идея не бяха лоши – имаше смисъл да се направи поръчката заедно. Но изпълнението му не беше оптимално и продължаваме да изоставаме“, коментира¹ в началото на февруари Атанас Пеканов, икономист от Австрийския институт за икономически изследвания и член на Стратегическия съвет към президента Румен Радев в интервю за Българското национално радио. Според него, проблемът „почти изцяло е при Европейска-

та комисия, а не при фирмите производители на ваксини“ и се дължи на желание на ЕК да спести средства, макар по думите му „цената на ваксините да е нищожна в сравнение със загубите, които търпим на седмица“.

Според някои икономически изследвания², забавянето на ваксините в ЕС през 2021 г. ще ни коства 60 до 90 милиарда евро, загубени от БВП. За България загубите от спрялата икономика – дали заради директно решение на здравните власти да затворят някой сектор на икономиката или просто заради страха на хората да водят същия начин на живот като преди - се изчисляват на около 200 милиона лева седмично.

Но ЕК изглежда по-съсредоточена върху спестяването на пари, вместо върху поставянето на правилните стимули за произвеждане възможно най-бързо на възможно най-много ваксини. Такива възможни стимули, според икономисти, са били предварителната поръчка на много повече бройки от ваксините, с гарантиране на цената на производителите, за да имат компаниите стимул да разширят производството още преди одобрението на отделните ваксини, а в сегашната по-късна фаза включват стимули за други компании да се включат в производството на вече одобрените ваксини (каквито желани изявяват компаниите Bayer и Sanofi) или дори в краен случай страните-членки да помагат в разширяването на капацитетите за производство на компаниите, твърди Атанас Пеканов.

Още в началото на май 2020 г. група американски икономисти публикуват в New York Times свой анализ³, в който призовават за предварителен активен държавен подход спрямо бъдещите ваксини. Те посочват, че не трябва да се допусне

¹ <https://bnr.bg/post/101416695>

² <https://www.nytimes.com/2020/05/04/opinion/coronavirus-vaccine.html>

³ https://www.dnevnik.bg/analizi/2021/02/19/4177022_vaksini_ne_dostigat_astrozeneca_i_evrokomisiyata_imat/

да се окажем в ситуация с работеща ваксина, но с твърде малък производствен капацитет. Обикновено, за да избегнат риска да инвестират в капацитет, който в крайна сметка може да се окаже безполезен, фирмите инвестират в голям мащаб само след като ваксината се окаже ефективна. Но в средата на пандемия има огромни социални и икономически предимства, ако ваксините са готови за масова употреба веднага след като бъдат одобрени, посочват Сюзън Атей, Майкъл Кремер, Кристофър Снайдер и Алекс Табарок. „Ако го оставим изцяло на пазара, ще получим твърде малко ваксини твърде късно“, предупреждават те.

В сравнение със загубите, които вирусът нанася на икономиката, цената на ваксините и допълнителните стимули за производството им е нищожна, обобщава Атанас Пеканов и прави сравнението, че ЕК отделя през лятото едва около 3 милиарда евро за поръчката си, докато САЩ – 18 милиарда долара. И докато в началото англо-саксонските страни и техните лидери не приемат проблема с COVID-19 достатъчно сериозно по различни причини, по-късно те разгръщат далеч по-ефективно потенциала на държавата да стимулира и осигури производството на ваксините, отколкото по-сложният механизъм на функциониране на ЕС изглежда е способен.

3

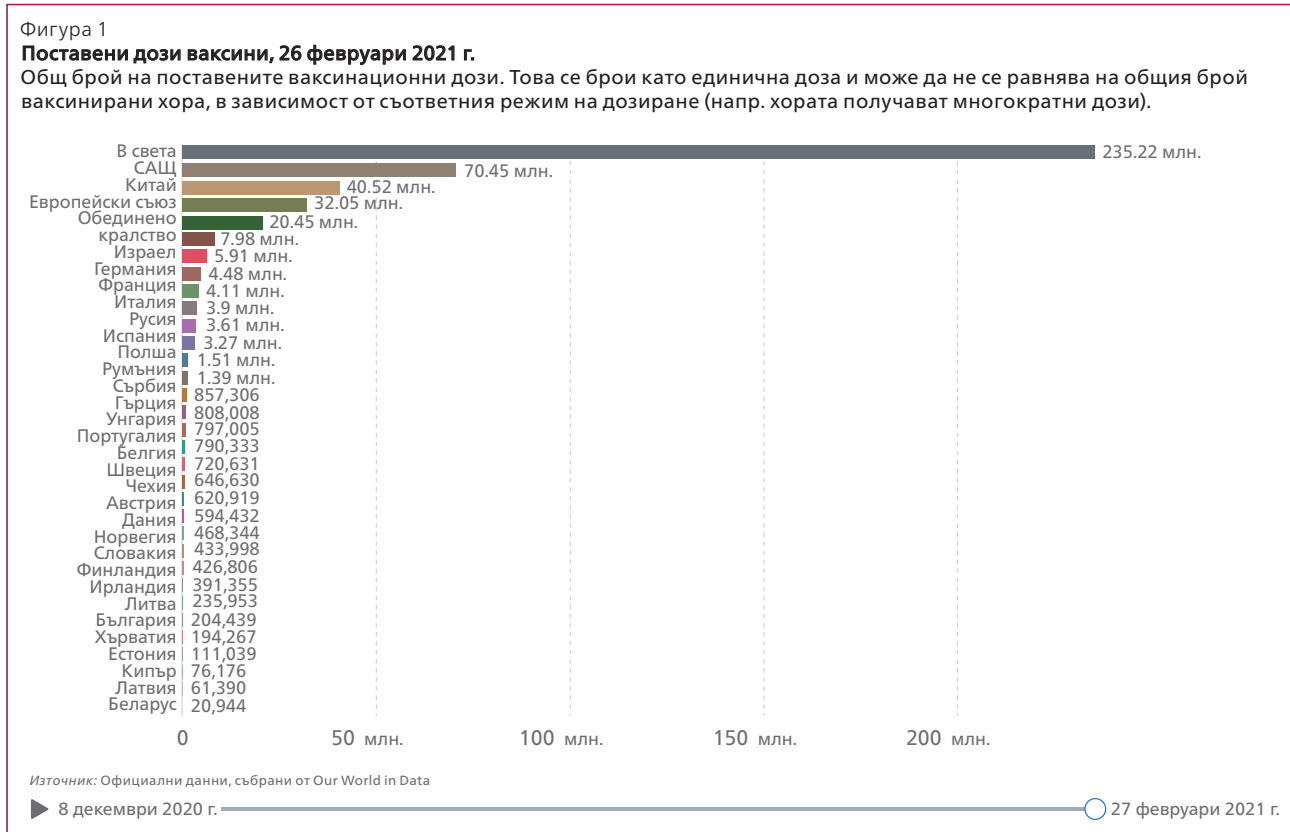
СКАНДАЛЪТ С ASTRAZENECA И ПРИЗНАНИЕТО НА ЕК

Важен епизод от противоречивата ситуация, в която изпадна ЕС по отношение на ваксинацията, е скандалът с AstraZeneca. Съюзът обвини компанията, че не спазва своите обещания относно количествата ваксини, които трябва да достави. Макар да се оправдават с производствените си капацитети, оказва се, че такива забавяния няма за Великобритания. В отговор от компанията посочиха, че Великобритания е подписала сделка три месеца преди ЕС, а спецификите на двата договора са различни.

Бившият премиер на Белгия и бивш председател на групата на либералите в Европейския парламент, сега евродепутат от „Обнови Европа“, Ги Верхофстад, критикува⁴ остро действията на Европейската комисия по отношение на договора с AstraZeneca. Той например изтъква огромната разликата в обема и подробностите на двата договора – този с ЕС

е от 18 члена и заема 34 страници, докато британският е от 31 члена и 46 страници, като, според него, двата текста се разминават в ключови моменти. Верхофстад твърди, че за разлика от европейския договор, британският съдържа допълнителен член, в който се казва, че AstraZeneca „няма да влиза в никакви други споразумения с което и да е чуждестранно правителство, финансираща или трета страна, което с условията си би противоречало на поетите в този договор задължения на AstraZeneca или би било логично да се очаква да попречи на AstraZeneca да изпълни задълженията си по този договор“. Също така, договорът с ЕС се основава само на „приблизително определен времеви график“, докато в британския договор е подробно описана процедура, гарантираща навременни доставки на дозите, основаваща се на „предварителен календар“ с 5 дати за доставяне и конкретни обеми.

⁴ https://www.dnevnik.bg/analizi/2021/02/19/4177022_vaksini_ne_dostigat_astrozeneca_i_evrokomisiyata_imat/

В коментар на страниците на Financial Times⁵ неуспехът на ЕС да достави ваксини срещу COVID-19 с достатъчна скорост и в достатъчни количества е наречен „политически скандал, който има потенциал да се превърне във фиаско и край на кариерата на някои политици“ – например председателя на ЕК Урсула фон дер Лайен, френският президент Еманюел Макрон и здравният министър на Германия Йенс Шпан, който е потенциален бъдещ канцлер. Авторът отчита, че общата поръчка и поемането на повече функции от ЕК е била добра идея, за да бъдат избегнати опасни потенциални разделения вътре в съюза. Но същевременно посочва, че в разгара на пандемия може би не е бил добър момент да бъде стартиран „радикален експеримент в разработването на здравна политика“ – за която по отношение на ЕС е известно, че е прерогатив почти изцяло на отделните нации. „Исправена пред огромна спешна медицинска ситуация, на Комисията липсваше вътрешен опит, за да отговори на предизвикателството при снабдяването с ваксини. Длъжностните лица в Брюксел извършваха внимателни движения, пазарейки се за цените и договорите, докато САЩ, Израел и Великобритания бягаха напред“, коментира изданието.

Според Financial Times, тази ситуация е показала още една сфера, в която системата на ЕС не е работила добре. „Юридическата служба на комисията е високо ценена, но нейният опит е в тълкуването на европейското право. Тя няма реален опит в договарянето на масивни проекти за обществени поръчки в публичния сектор. Резултатът беше неприличен спор с AstraZeneca за договор, за който комисията настоява, че е непробиваем, но който много юристи смятат за пълен с вратички“, посочва изданието.

В началото на февруари Урсула фон дер Лайен призна⁶ за някои грешки. „Фокусирахме се много върху въпроса дали ще има ваксина, върху нейното разработване. Поглеждайки назад, паралелно трябваше да обмислим повече предизвикателствата, свързани с масовото производство“, каза председателят на ЕК и отчете, че блокът е могъл по-добре да предвиди възможните проблеми в производството. И до днес не са опровергани съмненията на някои държави, че част от провала се дължи на желанието, например на Франция, да фаворизира своята компания Sanofi по отношение на поръчаните количества през миналата година. Засега, обаче, френската компания не успява да произведе успешен продукт.

⁵ <https://www.ft.com/content/6bd192b4-6f7a-4df1-a484-1853bb054ba5>

⁶ <https://www.dw.com/en/eu-chief-admits-covid-vaccine-blunders/a-56462522>

4

ГОЛЕМИЯТ ПРОБЛЕМ СИ ИМА ДРУГО ИМЕ - КАПИТАЛИЗЪМ

И докато някои обвиняват за гафовете във ваксинационния процес в ЕС погрешните решения на ЕК и водещите политици, на остатъчната привързаност към уж отречения след последната криза остеритет или тромавата бюрокрация на правителствата, то според други, коренът на проблема се крие другаде – вградените в ДНК-то на самата глобална икономическа система пороци. Философът и преподавател в Софийския университет Огнян Касабов обръща внимание на влиянието на три идеологически мита, които, според него, категорично се опровергават от настоящата пандемия и ситуацията с ваксините: че частният сектор е най-добър в иновациите, че нерегулираните пазари са най-добри в управлението на търсенето и предлагането, и че резултатът от глобализацията е справедлив за всички.

„На фона на пандемията и неуспешните усилия за ваксинация, тези митове започват да се рушат пред очите ни“, посочва Касабов в материал за Al Jazeera⁷. Според него, основополагащият мит за глобалния капитализъм е, че частното предприятие е единственият ефективен източник на иновации и прогрес, но големите частни фармацевтични компании отдавна са показали, че това далеч не е задължително вярно. В продължение на десетилетия ваксините са деприоритизирани от индустрията като недостатъчно печеливши, а бързото развитие на тези за COVID-19 се случва основно благодарение на огромната финансова подкрепа от правителствата, съчетана с масивни договори за изкупуване на продукта с пари на данъкоплатците. Онова, за което призовават други цитирани автори, и което до голяма степен реализират англосаксонските държави, всъщност опровергава един от митовете на капитализма: публичният сектор, тоест публичните средства, бяха ключов двигател за разработването на ваксини срещу COVID-19, а не толкова частната инициатива, предприемчивост и оптималност. Твър-

дението, че частните компании са най-добри в иновациите, се подкошава още повече от факта, че поне две държавни компании, руският Институт „Гамалея“ и китайската „Синофарм“, са успели в разработването на ефективни ваксини, добавя още Огнян Касабов.

С тези факти той не цели да поставя под съмнение ефикасността на наличните ваксини или отдадената работа на изследователите, които са ги разработили. Но настоява да се обърне внимание върху факта, че приватизацията на усилията за разработване на ваксини е не само твърде скъпа и експлоатационна, но и неефективна, тъй като пречи на учените да си сътрудничат и споделят изследвания, за да излязат с възможно най-добрата ваксина.

Ваксините в действителност бяха развити до голяма степен по бруталната пропазарна логиката на капитализма - предимно от частни компании, всяка от които „сама за себе си“, в режим на конкуренцията. Но световна пандемия, засягаща живота на милиарди хора по целия свят, предполагаше да бъде потърсен по-различен и по-солидарен подход – обединение и пълно споделяне на научни достижения и напредък в разработките, вместо надпревара, така че да бъде осигурен на цялото население на света качествен, евтин и достъпен продукт.

Вторият капиталистически мит, опроверган според Касабов от настоящата реалност е, че конкурентните пазари са най-добрите регулатори на търсенето и предлагането и най-добрият механизъм за постигане на оптимално разпределение на стоките. „В началото на 2020 г. станахме свидетели на тъмната страна на тази басня, тъй като страните започнаха да се надделяват взаимно за жизненоважно медицинско оборудване, като лични предпазни средства и вентилатори. Търсенето беше голямо навсякъде, но предлагането беше само за богатите на цената на много човешки животи. Сега това се случва отново с ваксините“, коментира той и дава за пример факта, че впечатляващите успехи на Израел с ваксинацията се дължат на възможността на страната да плати

⁷ <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/2/21/the-vaccine-debacle-shows-the-predatory-nature-of-capitalism>

по-високи цени за ваксините. Дори в рамките на Европейския съюз, където беше договорена координирана реакция и справедливо разпределение на ваксините пропорционално на популациите на държавите-членки, се оказва, че по-богатите страни като Германия са успели да осигурят повече ваксини за себе си, добавя Касабов.

И ако Световната здравна организация (СЗО) нарича⁸ настоящата ситуация „ваксинен национализъм“, то Касабов извежда удачно друг термин – ваксинният капитализъм: страните се конкурират на пазарни принципи за ваксини, тъй като няма достатъчно предлагане, а няма такова, защото бързат да се наддават взаимно за ваксини, защото има недостатъчно предлагане. А можеше да има, ако се работеше на друг принцип, а не на принципа на корпоративната капиталистическа надпревара. Запазването на ваксините като изключителната интелектуална собственост на компаниите ограничава производствения капацитет и в крайна сметка прави масовата ваксинация, а с това максимално бързото справяне с вируса далеч по-трудни. Големите печеливши са малцина собственици и акционери във фармацевтичните компании.

Не бива да бъде пропускан и моментът с глобално неравенство в разпределението на ваксините,

наречено от генералния директор на СЗО Тедрос Гебрейесус „катастрофален морален провал“. Ако богатите западни страни могат да придобият ваксини, макар и с различно темпо и с някои противоречия в своите планове и стратегии, то в много други части на света изобщо не са започвали кампании си за ваксинация поради липса на ваксини. Този проблем е не само морален, но и икономически, тъй като, според експерти, неравномерното разпространение на ваксини в световен мащаб би било много по-скъпо за богатите страни, отколкото координираното въвеждане на ваксини. Дори ако в някои страни се постигне стаден имунитет, постоянните огнища в други ще продължат да нарушават пътуванията и глобалните вериги за доставки. Ако няма сериозни глобални усилия за справедлива кампания за ваксинация, това може да струва на развитите страни 4,5 трилиона долара, показват някои изследвания. „Имунитетът не може да функционира като привилегия на малцина. Имунизиранияте богати държави могат да се опитат да се изолират от останалите, но устойчивостта на този глобален апартейд ще бъде съмнителна, а човешките разходи – със сигурност ужасяващи“, обобщава Огнян Касабов по отношение на този трети мит на капитализма - че капиталистическата глобализация е справедлива за всички.

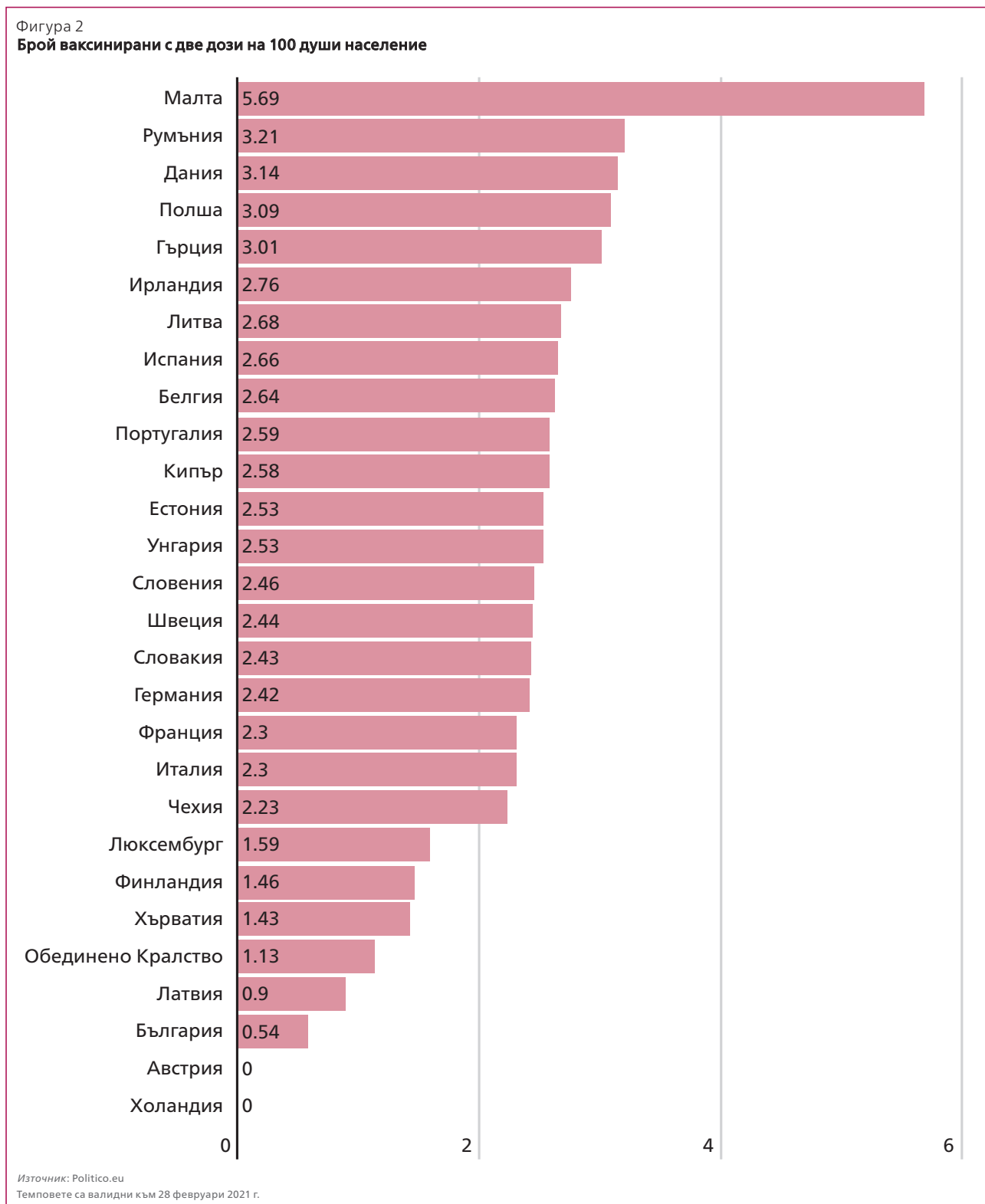
⁸ <https://foreignpolicy.com/2021/02/02/vaccine-nationalism-harms-everyone-and-protects-no-one/>

5

НА ИЗТОК ОТ ЗАПАДА – ХАОС, КОРИДОРИ И ИЗБОРИ

България започна своята ваксинационна кампания като част от символичната общоевропейска инициатива за поставяне на първите дози по едно и също време. Това се случи на 27 декември 2020 г., когато министърът на здравеопазването Костадин Ангелов стана първият ваксиниран у нас. Подобен подход беше избран и от други държави по света с цел да се повиши доверието във ваксините надолу по веригата. Въпреки този ар-

гумент, повечето държави заложиха на друго – да поставят първата доза символично на възрастен човек или непопулярно медицинско лице като символ на двете групи, застрашени в най-голяма степен от пандемията. Както щеше да се окаже по-късно, поне що се отнася до най-възрастното население, в България върху тези хора не беше поставен приоритет не само през символични актове, но и изобщо.

Още в началото на декември 2020-та година властите представиха своя ваксинационен план⁹, който беше разделен на пет фази. Във фаза 1 трябваше да бъдат ваксинирани лекари, медицински сестри,

фармацевти и друг болничен персонал. Във фаза 2 попаднаха учителите и други педагогически специалисти, потребителите и персоналът на социални институции и, шокиращо или не, служителите на няколко ферми за норки в България. Това решение така и не беше аргументирано адекватно, а освен от морална гледна точка – да бъдат поставени служители на няколко частни фирми в изключително спорен бизнес пред пенсионерите и хора-

⁹ <https://www.mh.government.bg/bg/novini/aktualno/nacionalen-plan-za-vaksinirane-sreshu-covid-19-v-r/>

та с придружаващи заболявания – то предизвика и остро недоволство от граждански активисти¹⁰, които от години се борят за забрана на фермите за ценни кожи в България. Във фаза 3 бяха поставени служители от „ключови за функционирането на държавата сектори“ като МВР, ВиК сектора, енергетиката и други. Вторият скандал със самия план, след този с фермите за норки, беше включването още в трета фаза на служители на IT¹¹ компании – до голяма степен млади хора, работещи от дома си, които също изпревариха пенсионерите със спорния аргумент, че са част от ключова инфраструктура – например обслужващи телекоми и т.н. Към фаза 3, с аргумент най-вече заради предстоящите избори, бяха включени и журналистите. Във фаза 4 най-после идваше реда на възрастните хора и на хората с придружаващи заболявания, а фаза 5 беше за „уязвими групи от населението поради високия епидемиологичен риск от инфекциране, свързан с начина им на живот“.

И ако фаза 1 и 2 наистина вървяха сравнително спокойно и последователно, макар и с доста нисък успех, поради липса на особено желание в съответните групи и способност да бъдат убедени и успокоени хората в тях, то от един момент нататък беше трудно да се отговори на коя фаза от своя ваксинационен план се намира страната ни в момента, кои групи се ваксинират приоритетно, с колко ваксини разполагаме и т.н. Дни по-рано международните броячи за темпове на ваксинация показаха, че страната ни трайно беше закотвена на дъното в ЕС, което нямаше как да остане незабелязано от медии и да стигне до здравните власти и най-вече до министър-председателя Бойко Борисов. В типичния си стил, раздразнен от тези факти, без по същество да е тръгнала активно поне фаза 4, където попадат възрастните хора – онези наши майки и бащи, за да спасим живота на които през цялата 2020 г. справедливо спазвахме редица ограничения – Борисов поиска¹² ударно повишаване на броя ваксинации и нареди отваряне на „зелени коридори“ за ваксинация на всеки един желаещ. Малко преди това социалните мрежи рязко бяха залети от информация за ваксинирани служители в различни компании, актьори в софийски театри и други, което вече беше създавало сериоз-

но впечатление за хаос и изоставяне на всякакви предварителни планове и фази.

Изведнъж пред няколко софийски лечебни заведения, а по-късно и в цялата страна, се завихриха опашки от желаещи да се ваксинират. Отворен беше дори денонощен ваксинационен кабинет в столицата. Хиляда хора, предимно млади и имащи възможност да прекарат известно време на опашка във все още студеното време, успяха да се доберат до първа доза от препарата на Oxford/AstraZeneca, така или иначе отдавна предопределен за използване в т.нар. фаза на „масова ваксинация“ – която официално още не беше започнала. За радост на министър-председателя, от материали, свързани с много слабите темпове на ваксинация в България спрямо ЕС, телевизионните ефири се напълниха с кадри на опашки от хора, чакащи за ваксина.

Свободният безплатен достъп до ваксини за всички, в рамките на няколко дни, нямаше как да не зарадва онези, които успяха да се доберат до ваксина – в голямата си част това очевидно бяха хора, спазвали ограничителните мерки дълго време и желаещи най-после да видят края на трудната реалност, в която всички бяхме принудени да живеем в последната година. Властите бяха доволни, че процесът най-после е отпушен, премиерът Борисов заяви, че „организацията е перфектна“, а лечебните заведения не спираха да канят още желаещи през своите профили в социалните мрежи. Трудно някой обръщаше внимание на предупрежденията, че в доста от пунктовете не се спазва изискването преди ваксинацията да се извърши предварителен преглед, разговор с пациента, набиране на информация за негови потенциални здравословни проблеми, а след това да бъдат отделени и поне 20 минути, в които пациентът да бъде следен. А във въздуха витаеше и въпросът – какво се случва с пенсионерите, с хората с увреждания и хронични заболявания, с трудно подвижните наши сънародници, които не могат да дойдат на опашката? Заглушени от кратката всеобща радост бяха сигналите, че личните лекари, които в най-голяма степен могат да ваксинират възрастните хора, не разполагат с достатъчно количества ваксини и че при тях процесът не върви.

¹⁰ <https://baricada.org/2020/12/08/fermi-vaksinaciq/>

¹¹ https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2021/02/18/4176336_i_it_kompaniite_sushto_shtabut_potvurdi_che_te_sa_v/

¹² <https://bnr.bg/varna/post/101424593/borisov-vseki-den-dabadat-vaksinirani-minimum-10-000-dushi>

6

ВСЯКО ЧУДО ЗА ПЕТ ДНИ

Точно със същата скорост и изненада, с която „зелените коридори“ отвориха, само след пет дни те бяха затворени – с етикет „временно“, заради липса на ваксини. Здравните власти обвиниха за това забавените доставки от AstraZeneca и дори в медиите „изтече“ остро писмо от Министерството на здравеопазването до компанията, а на другата сутрин здравният министър Костадин Ангелов се обърна към нея и по време на редовната пресконференция на националния оперативен щаб. Постепенно пунктовете за ваксинация един по един затвориха. А личните лекари, само част от които успели да сложат няколко дози, все така не знаеха какво да отговорят на желаещите да се ваксинират свои пациенти. Няколко хиляди „щастливци“ успяха да се ваксинират с първа доза, временното страната ни се изкачи в барометъра на Politico за темпове на ваксинация в ЕС, медиите набавиха доста кадри с опашки на желаещи, но по същество бяха решени твърде малко проблеми. Внуците се ваксинираха преди своите баби и дядовци, за които към края на февруари все още не е ясно кога ще получат достъп до ваксина. Зат-

върдено беше усещането, че това решение беше хаотично, не беше обмислено достатъчно добре, не бяха предвидени буфери и вероятно имаше по-различни, по-скоро партийно-политически, отколкото здравно-епидемиологични цели.

Така пред отиващото си правителство остават още много въпроси: ще изглеждат ли различно „зелените коридори“, когато отново бъдат отворени? Какво и как ще направят, за да гарантират най-после защита срещу COVID-19 на нашите майки и бащи, които през март миналата година началникът на националния оперативен щаб ген. Венцислав Мутафчийски заяви, че трябва да пазим с всички сили от идващата с „невиждана ярост“ към нас епидемия? Действително ли организираха по най-правилния възможен начин процеса и спазваха ли своя собствен ваксинационен план? Само забавените доставки от компаниите производители ли станаха причина за хаоса, или и техните действия и решения? Какви грешки откриват и ще направят ли необходимото, за да не ги повтарят?

СПИСЪК НА ФИГУРИ

- 7 Фигура 1
Поставени дози ваксини, 26 февруари 2021 г.
Общ брой на поставените ваксинационни дози. Това се брои като единична доза и може да не се равнява на общия брой ваксинирани хора, в зависимост от съответния режим на дозиране (напр. хората получават многократни дози).
- 11 Фигура 2
Брой ваксинирани с две дози на 100 души население

ЗА АВТОРИТЕ

Николай Драганов е журналист и анализатор с опит в редица електронни медии в България. Интересите му са му сферата на политиката, икономиката, борбата с бедността и неравенствата. Завършил е социология и маркетинг. Съавтор на документалния филм „Невидимите хора“, автор на редица анализи по социално-икономически теми, участник в различни граждански инициативи със социална насоченост.

Владимир Митев е журналист международник. Работил е в списание „Тема“ между 2008 г. и 2015 г. Основател е на двуезичния румънско-български блог „Мостът на приятелството“. Негови статии и преводи са излизали в агенция БГНЕС, списанията A-specto, „Икономика“, блога на „Солидарна България“ и други. Публикувал е и в различни румънски медии. Докторант по иранска литература в Софийския университет. Поддържа на български, румънски, английски и други езици блога „Персийският мост на приятелството“.

Даниела Пенкова е завършила „Икономика на развитието“ във Флорентинския университет, „Публични финанси“ в Икономически университет - Варна, като понастоящем е докторант в Катедра „Обща икономическа теория“ в същия университет.

Мирена Филипова е журналист, политически PR, автор на документални филми. В последните години интересите ѝ са насочени към анализ на политическия живот, изборната система и кампанийната дейност в България. Координатор е на инициативата „Даспрем машината за неравенство“ и участник в други граждански инициативи. Работила като парламентарен сътрудник в няколко състава на Народното събрание. Член на Сдружение „Солидарна България“.

Филип Буров е завършил магистратура по съвременна история в Софийския университет. Има над десет години опит като журналист, специализиращ в сферите на международните отношения, конфликти и макроикономика. Работил е в медии като агенция „Фокус“, вестник „Пари“ и вестник „Капитал Daily“. Международен редактор е в сайта „Барикада“.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Настоящата публикация е част от серия регулярни социално-икономически анализи, съсредоточени върху предизвикателствата пред обществата, произтичащи от ковид кризата в България и по света. С това изследване Фондация Фридрих Еберт и „Ба-

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Хелене Кортлендер | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
<https://bulgaria.fes.de>

Заявки / Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ БАРОМЕТЪР

COVID-19 и достъпът до ваксини

Благодарение на ваксините, светът, Европа и България посрещнаха новата година със значително повече надежда, че най-после на хоризонта се вижда победа над вируса и изглежда възможно завръщането на всички ни към по-нормален начин на живот. Но докато някои държави показват много задоволителни темпове на ваксинация, Европейският съюз изостава, а България е на дъното дори на фона на незадоволителните нива в самата европейска общност.

В надпреварата с времето, в което всяка изгубена седмица се равнява на огромни загуби за икономиката и обществото, изглежда че САЩ, Великобритания и Израел се стараят да мобилизират спешно финансови ресурси и стимули и да намалят логистичните пречки, за да гарантират ваксинационния процес да протича възможно най-бързо. Същото не може да бъде казано за Европейската комисия, а представянето на ЕС се оценява от различни експерти като близко до провал.

Докато някои обвиняват за гафовете във ваксинационния процес в ЕС погрешните решения на ЕК и водещите политици, остатъчната привързаност към уж отречения след последната криза остеритет или тромавата бюрокрация на правителствата, то според други коренът на проблема се крие другаде - вградените в ДНК-то на самата глобална икономическа система пороци.

Повече информация по темата ще намерите тук:

<https://bulgaria.fes.de>